

Özel Eğitim Bölümü Öğretmen Adaylarının Seçkin Gruplardaki Özel Yetenekli Öğrencilerin Akademik Benlik Algısını Desteklemeye İlişkin Görüşleri

Special Education Prospective Teachers' Views on Supporting the Academic Self-Concept of Gifted Students in Selective Groups

Şule DEMİREL DİNGEÇ¹

Makale Türü²: Araştırma Makalesi

Başvuru Tarihi: 15.08.2023

Kabul Tarihi: 10.10.2023

Atf İçin: Demirel Dengeç, Ş. (2023). Özel eğitim bölümü öğretmen adaylarının seçkin gruplardaki özel yetenekli öğrencilerin akademik benlik algısını desteklemeye ilişkin görüşleri. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (AUJEF)*, 7(4), 783-803.

ÖZ: Özel yetenekli öğrencilerin eğitimlerinde sıklıkla kullanılan yöntemlerden biri gruplama stratejisidir. Gruplama stratejisi içerisinde yer alan homojen gruplarda özel yetenekli bireyler yetenek düzeylerine göre bir arada eğitim alırlar. Böylece yetenek düzeyi üst seviyede seçkin bir grup içerisinde yer almış olurlar. Seçkin grupların özel yetenekli öğrencilere olumlu ve olumsuz etkileri olabilir. Grupların etki yarattığı boyutlardan biri de öğrencilerin akademik benlik algısıdır. Bu çalışmada özel eğitim bölümünde lisans öğrencisi olan öğretmen adaylarının, seçkin gruplardaki özel yetenekli öğrencilerin akademik benlik algılarını desteklemeye ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç kapsamında katılımcılardan seçkin grupların etkileriyle ilgili görüşleri ve akademik benlik algısını desteklemeye dair önerileri alınmıştır. Çalışma nitel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilen betimsel bir çalışmadır. 32 katılımcıdan açık uçlu sorularla toplanan veriler içerik analiziyle çözümlenmiştir. Çalışmanın sonuçları seçkin grupların özel yetenekli öğrencilerin düzeylerine uygun eğitim alma ve yalnız hissetmeme gibi olumlu getirileriyle birlikte çok akademik odaklı olma ve rekabetçi ortamda zorlanma gibi dezavantajları olabileceğini göstermiştir. Katılımcılar seçkin grupların etkilerini paylaşırken, akademik benlik algısının hem olumlu hem de olumsuz etkilenebileceğini ifade etmişlerdir. Özel yetenekli öğrencilerin akademik benlik algısını olumlu yönde desteklemek için öğrencilere, ailelere, öğretmenlere, yöneticilere ve diğer uzmanlara yönelik önerilerde bulunmuşlardır. En dikkat çeken öneriler ise özel yetenekli öğrencilerin ve seçkin grupların özelliklerinin iyi bilinmesi üzerine yapılmıştır. Ayrıca katılımcılar özel yetenekli öğrencilere sadece akademik değil, sosyal duygusal bağlamda da destekler sunulmasını tüm paydaşlara önermişlerdir.

Anahtar sözcükler: Özel yetenekli öğrenciler, seçkin gruplar, akademik benlik algısı

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Anadolu Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü, suledemirel@anadolu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6709-7690

² Çalışmada Anadolu Üniversitesi'nin Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan 24.04.2023 tarihli 507928 protokol numarasıyla çalışmanın etik kurul izni alınmıştır.

ABSTRACT: One of the strategies used in the education of gifted students is the grouping strategy. In homogeneous groupings within the grouping strategy, gifted individuals receive education together according to their ability levels. Thus, they are included in a selective group with a high level of talent. Selective groups can have positive and negative effects on gifted students. One of the dimensions that groups have an impact on is students' academic self-concept. This study aimed to determine the views of prospective teachers, who are undergraduate students the special education department, on supporting the academic self-concept of gifted students in selective groups. Within the scope of this purpose, the participants' views on the effects of selective groups and their suggestions on supporting academic self-concept were taken. The study is a descriptive study conducted with qualitative research. Data collected from 32 participants with open-ended questions were analyzed using content analysis. The results of the study showed that selective groups may have positive benefits such as receiving education appropriate to the level of gifted students and not being alone, as well as disadvantages such as being too academically oriented and having difficulty in a competitive environment. While sharing the effects of the groups, participants stated that academic self-concept could be affected both positively and negatively. Students, parents, teachers, administrators, and other experts made suggestions to support the academic self-concept of gifted students in a positive way. The most striking suggestions were made on knowing the student and group characteristics well. In addition, the participants suggested to all stakeholders that gifted students should be supported not only academically but also socially and emotionally.

Keywords: Gifted students, selective groups, academic self-concept

1. GİRİŞ

Benlik algısı en genel anlamıyla bireyin kendine ilişkin algıdır (Shavelson ve Bolus, 1982). Birey kendini fiziksel, sosyal, akademik alanlar gibi çeşitli alanlarda değerlendirebilir ve bu alanlardan her biriyle ilgili farklı bir algı oluşturabilir. Dolayısıyla benlik algısının alana özgü değiştiği söylenebilir. Benlik algısının boyutlarından biri de akademik benlik algısıdır. Kişinin kendi akademik düzeyine dair algıları akademik benlik algısını oluşturmaktadır (Hattie, 1992). Akademik benlik algısı bireyin zekâ düzeyi, yaşı, cinsiyeti, akademik başarısı gibi kendisiyle ilgili değişkenlerle ve kullandığı referanslar, sosyal kıyaslamalar, çocukluk deneyimleri (Demirel Dinceç, 2021; Kazaz, 1993), kariyer planlama süreçleri (Kim vd., 2023), öğretmenleri (Alrajhi ve Aldhafri, 2015) gibi kendisi dışındaki pek çok faktörle de ilişkilidir. Bu sıralanan faktörlerin ötesinde özel yetenekli öğrencilerin akademik benlik algılarını şekillendiren seçkin gruplamalar, rekabetçi bağlamlar, yüksek beklentiler gibi pek çok özel yetenekli bireylere özgü durum da akademik benlik algılarını etkiliyor olabilir. Bu faktörlerden seçkin gruplamaların akademik benlik algısı üzerinde olumlu ve olumsuz etkilerine ilişkin tartışmalı bakış açıları (Marsh ve Parker, 1984; Dai, 2004) olmakla birlikte, özel yetenekli öğrencilerin yetenek gelişimine katkıları olması da (Kulik ve Kulik, 1992) dikkat çekicidir. Öğrencilerin akademik benlik algılarının desteklenmesi sürecinde tüm bu seçkin gruplamaların etkisini daha olumlu hale getirmede özel yeteneklilerle çalışacak kişilerin önemi büyüktür. Bu bağlamda özel eğitim alanında lisans eğitimlerine devam eden öğretmen adaylarının, özel yetenekli öğrencilerin akademik benlik algılarının desteklenmesi konusundaki görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

1.1. Akademik Benlik Algısı

Alanyazında benlik algısıyla ilgili çoğu çalışma, kavramın çok boyutlu olduğunu işaret etmekte ve akademik benlik algısı benlik algısının alt boyutlarından biri olarak tanımlanmaktadır (Açıkgöz-Ün, 2016; Marsh, 1990; Shavelson vd., 1976). Yaygın olarak kabul edilen benlik algısı modeline göre, benlik algısı öncelikle akademik ve akademik olmayan benlik algısı olarak ikiye ayrılmaktadır. Bunlar da kendi içlerinde alt boyutlara ayrılmaktadır. Akademik olmayan benlik algısının sosyal, duygusal ve fiziksel alt boyutları varken; akademik benlik algısının İngilizce, tarih, matematik ve fen bilimleri boyutları vardır (Shavelson vd., 1976). Marsh ve Shavelson (1985), bu modeli revize ederek akademik benlik algısını sözel ve sayısal akademik benlik algısı olarak ikiye ayırmışlardır. Bir de genel okul alt boyutu vardır ki bu boyut hem sözel hem sayısal bileşenlerden oluşmaktadır.

Akademik benlik algısı genel olarak bireyin akademik düzeyine ilişkin algısı şeklinde tanımlanabilir (Hattie, 1992). Özerkan (2007) öğrencinin belirli bir uğraşla ne kadar başarılı olacağı, elde edeceği bu başarıyı ne kadar önemseyeceği ve diğer öğrencilere kıyasladığında kendisini yetenekli görme derecesini akademik benlik algısı olarak tanımlamaktadır. Kavram, öğrencilerin entelektüel birikimleri hakkındaki güçlü ve zayıf yönlerine ilişkin öz inançlarıyla ilgilidir (Shavelson vd., 1976). Marsh ve Shavelson (1985) modelinden hatırlanacağı gibi söz konusu bu değerlendirmeler sözel veya sayısal alana göre hatta farklı disiplinlere göre farklılık gösterebilir (Demirel, 2019).

1.1.1. Özel Yetenekli Öğrencilerde Akademik Benlik Algısı

Özel yetenekli birey Millî Eğitim Bakanlığı (2013) tarafından “Zekâ, yaratıcılık, sanat, liderlik kapasitesi, motivasyon veya özel akademik alanlarda yaşlıtlarına göre yüksek düzeyde performans gösteren birey.” olarak tanımlanmaktadır. Tanımdan da anlaşıldığı gibi özel yetenekli bireyler normal

gelişim gösteren akranlarına göre bazı alanlarda daha yüksek düzeyde performans sergilemektedir. Bu alanlardan biri de akademik alandır. Yapılan araştırmalar özel yetenekli öğrencilerin akademik benlik algılarının da yaşlılarına göre daha yüksek olduğunu göstermektedir (Altun ve Yazıcı, 2012; Listster ve Roberts, 2011; McCoach ve Siegle, 2003; Shechtman ve Silektor, 2012; Winne vd., 1982).

Özel yetenekli öğrencilerin akademik benlik algısı genelde yaşlılarına göre yüksek bulunsa da akademik benlik algılarının düzeyini etkileyen faktörler vardır. Bunlara özel yeteneklilerin karakteristik özellikleri, sosyal çevre (aile, arkadaşları ve öğretmenler), dahil oldukları özel gruplamalar ve aldıkları “özel yetenek” etiketleri örnek olarak verilebilir (Demirel Dengeç, 2021). Özel yetenekli öğrencilerin benlik algısını etkileyen en dikkat çekici faktörse sosyal kıyaslamalar bağlamında öne çıkan seçkin gruplamalardır. Gruplama, benzer veya tamamlayıcı özellik sergileyen özel yetenekli öğrencilerin beraber eğitim görmelerini hedefleyen bir stratejidir (Ağaaya ve Tan, 2023). Gruplama stratejisinin türlerinden biri olan homojen gruplamalarda birbirine benzer yetenek düzeyindeki özel yetenekli öğrenciler birlikte eğitim alırlar. Böylece yetenek düzeyinin yüksek olduğu, öğretim programının, eğitim veren uzmanların, değerlendirmelerin de düzeye göre farklılaşabileceği seçkin gruplar ortaya çıkar. Seçkin gruplamalar özel yetenekli öğrencilere potansiyellerini gerçekleştirebilecekleri bir ortam fırsatı sunarken hem olumlu hem olumsuz etkileri de beraberinde getirebilir (Seaton, vd. 2015). Seçkin gruplamalar içerisinde farklı eğitimlere maruz kalan özel yetenekli öğrencilerin bu gruplamalardan olumlu (Rinn, 2007), olumsuz (Marsh vd., 1995) veya iki şekilde de etkilenebileceğini (Demirel, 2019) belirten çalışmalar bulunmaktadır. Söz konusu çalışmalarda seçkin gruplamaların üzerindeki etkisi tartışılan en önemli değişkenlerden biri akademik benlik algısıdır.

Alanyazında seçkin ortamların daha rekabetçi ortamlar olmaları nedeniyle öğrenciler üzerinde baskı oluşturduğu ve akademik benlik algılarını olumsuz etkilediği görüşü dikkat çeken görüşlerden biridir (Gross, 1989). Bu rekabetçi bağlamın etkilerini azaltma noktasında ise öğretmenlere çeşitli roller düşmektedir (Demirel Dengeç, 2021). Özel eğitim bölümü lisans öğrencileri, özel yetenekli öğrencilerle de çalışacak öğretmen adayları olup onların eğitimlerine yönelik görüşleri oldukça değerlidir. Bu çalışmada “Özel Yetenekli Bireylerde Sosyal-Duygusal ve Akademik Rehberlik” dersini alan özel eğitim bölümü lisan öğrencilerinin, özel yetenekli öğrencilerin akademik benlik algılarının desteklenmesi konusundaki görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla çalışma kapsamında aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

- Özel eğitim bölümü öğretmen adaylarının seçkin grupların, bu gruplardaki özel yetenekli öğrencilere etkilerine ilişkin görüşleri nelerdir?

- Özel eğitim bölümü öğretmen adaylarının seçkin gruplardaki özel yetenekli öğrencilerin akademik benlik algılarının olumlu yönde desteklenmesi için önerileri nelerdir?

Çalışma sonuçları, seçkin gruplamaların olumlu ve olumsuz etkileri hakkında öğretmen adaylarının görüşlerini ortaya koyabilecektir. Ayrıca özellikle özel yetenekli öğrencilerle çalışan uzmanlara, seçkin gruplardaki özel yetenekli öğrencilerin akademik benlik algısını dengelemek konusunda önemli katkılar sağlayacaktır.

2. YÖNTEM

Bu bölümde; araştırma deseni, katılımcılar, veri toplama aracı, veri toplama süreci ve veri analizine ilişkin bilgiler sunulmuştur. Çalışmanın etik kurul izni Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan, 24.04.2023 tarihinde 507928 protokol numarasıyla alınmıştır.

2.1. Araştırma Deseni

Bu araştırma, 2022-2023 eğitim-öğretim yılı bahar dönemi Özel Eğitim Öğretmenliği Bölümü lisans programında “Özel Yetenekli Bireylerde Sosyal-Duygusal ve Akademik Rehberlik” dersini alan öğretmen adaylarının seçkin gruplarda yer alan özel yetenekli öğrencilerin akademik benlik algılarına ve akademik benlik algılarının desteklenmesine ilişkin görüşlerinin belirlenmesine yönelik betimsel desende nitel bir çalışmadır. Betimsel çalışmalarla söz konusu olguya ilişkin bireylerin görüşlerinin, tutumlarının veya davranışlarının ortaya çıkarılması amaçlanır (Creswell, 2012).

2.2. Katılımcılar

Araştırmanın katılımcıları, 2022-2023 eğitim-öğretim yılı bahar dönemi Özel Eğitim Öğretmenliği Bölümü lisans programında “Özel Yetenekli Bireylerde Sosyal-Duygusal ve Akademik Rehberlik” dersini alan 32 öğretmen adayından oluşmaktadır. Katılımcıların 16'sı kadın ve 16'sı erkektir. Katılımcılar cinsiyete bağlı olarak homejen bir dağılım göstermektedir. Katılımcılar için dersin bir üyesi olma, derse devam etme ve gönüllü olma ölçütleri göz önünde bulundurulmuştur.

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırma verileri açık uçlu sorulardan oluşan görüş formu kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmada yer alan veri toplama aracı uzman görüşleri alınarak araştırma problemleri çerçevesinde araştırmacılardan biri tarafından geliştirilmiştir. Geliştirilen görüş formunun ilk versiyonun kapsam, dil ve anlaşılabilirlik açısından uygunluğunun değerlendirilmesi amacıyla uzman görüşü alınmıştır. Bu doğrultuda Özel Yetenekliler Eğitimi anabilim dalında görev yapan 2 öğretim elemanı ve nitel araştırmalar konusunda yetkin 2 uzman tarafından hazırlanan taslak görüş formu değerlendirilmiştir. Uzman görüşleri değerlendirilmiş ve gerekli düzenlemeler yapılarak form son halini almıştır. Görüş formu, iki ana sorudan oluşmaktadır. Bunlardan birincisi seçkin gruplarda eğitim alan özel yetenekli öğrencilerin akademik benlik algısının nasıl etkilenebileceğiyle; diğeri ise bu öğrencilerin akademik benlik algısını desteklemeye yönelik önerilerin neler olabileceğiyle ilgilidir. Katılımcılardan önerilerini öğrenciler, öğretmenler, aileler, yöneticiler ve diğeri uzmanlar özelinde belirtmeleri istenmiştir.

2.4. Veri Toplama Süreci

Veriler, 2022-2023 eğitim öğretim yılı bahar döneminde uzaktan yürütülen “Özel Yetenekli Bireylerde Sosyal-Duygusal ve Akademik Rehberlik” dersinin son haftasında toplanmıştır. Bu ders kapsamında özel yetenekli öğrencilerin özellikleri, özel yetenekli öğrencilerin akademik benlik algısı konusu, bu algıyı etkileyen faktörler gibi konular ele alınmıştır. Akademik benlik algısı konusu öğretim üyesinin sunumları, dersin ana kaynağı, makaleler ve tezler gibi ek kaynaklar ile işlenmiştir. 14 haftalık

dönem boyunca dersi takip eden öğrenciler uzaktan öğretim sistemi üzerinden gerçekleştirilen dersin son haftasında açık uçlu sorulardan oluşan formları doldurarak sisteme yüklemişlerdir. Öğrencilerin cevapları incelenmiş ve anlaşılmayan ifadeler belirlenerek verilerin teyidi için iki katılımcı ile tekrar iletişime geçilmiştir. Tüm katılımcılar çalışmaya gönüllü olarak katılım sağlamışlardır.

2.5. Veri Analizi

Çalışma kapsamında elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir (Miles ve Huberman, 1994). Nitel veri analizi verilerle çalışmayı, organize etmeyi, bunları yönetilebilir birimlere ayırmayı, kodlamayı, sentezlemeyi ve örüntüleri aramayı içermektedir (Bogdan ve Biklen, 2007). Bu çalışmanın analiz sürecinde Miles, Huberman ve Saldana (2014) tarafından önerilen teknikler izlenmiştir. Bu bağlamda; veriler kodlanmış, gerekli yerler işaretlenmiş, temalar oluşturulmuş, bunlar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar üzerinde çalışılmış, kapsayıcı temalar elde edilmiş ve tabloluşturulmuştur. Bu işlemlerde yazar araştırmacı ve analizlerde rol alan psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanındaki diğer bir uzman bağımsız olarak çalışmıştır. Daha sonra bir araya gelerek fikir birliği sağlamışlardır.

2.5. İnanırcılık

Nitel araştırmalarda veri toplama ve analiz sürecinde bulgu ve yorumların doğru şekilde gerçekleştirildiğinden emin olmak önemlidir. Üye kontrolü ve dış denetleme yollarıyla bu işlemlerin doğru olması sağlanabilir (Patton, 2002). Bu çalışmada araştırmacı, analiz sonucunda elde edilen çıkarımların doğruluğu için katılımcılardan teyit almıştır. Ayrıca sürece hâkim olmayan bir başka araştırmacı tarafından çalışmanın güçlü ve zayıf yanlarının gözden geçirilmesi sağlanarak dış denetim yapılmıştır. Süreçte çalışmanın yapıldığı kurumdan ve katılımcılardan izin alınmıştır. Katılımcılara istedikleri zaman çalışmadan çekilebilecekleri de belirtilmiştir. Çalışmada katılımcıların gerçek isimleri kullanılmamış, katılımcılara birer kod numarası verilmiştir.

3. BULGULAR

Çalışmanın bulguları; seçkin grupların özel yetenekli öğrencilere katkıları, seçkin gruplardaki özel yetenekli öğrencilerin karşılaştığı zorluklar ve seçkin gruplardaki özel yetenekli öğrencilerin akademik benlik algılarının desteklenmesi için öğrencilere, öğretmenlere, ailelere, yöneticilere ve diğer uzmanlara öneriler sırasıyla sunulmuştur.

3.1. Seçkin Gruplamaların Özel Yetenekli Öğrencilere Katkıları

Seçkin grupların özel yetenekli öğrencilere katkılarına ilişkin katılımcı görüşleri ve sıklıkları Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1: Seçkin Gruplamaların Özel Yetenekli Öğrencilere Katkıları

Seçkin grupların katkıları (232)		
Eğitim alanındaki katkılar (116)	Sosyal-duygusal alandaki katkılar (109)	Diğer katkılar (6)
Yetenek gelişiminde üst seviyelere erişme (29)	Motivasyon artışı (22)	Yaratıcılık (5)
Düzeyine uygun eğitim (26)	Yalnız kalmama (22)	Analitik düşünme (1)
Zengin kaynaklarla çalışabilme (14)	Ait hissetme hali (13)	
Derinlemesine öğrenme (9)	Benlik algısı artışı (12)	
Hızlı ilerleme fırsatı (9)	Sosyal gelişime destek (12)	
Performansını fark etme (8)	Özgüven artışı (11)	
Uzmanlarla çalışma (8)	Akademik benlik algısı artışı (5)	
Akademik gelişim isteği (8)	Öz saygı artışı (4)	
Kariyer planlamaya katkıları (4)	Kendini kanıtlamış hissetme (4)	
Akrandan öğrenme (1)	Sorumluluk alma (3)	
	Psikolojik sağlamlığın artışı (1)	
	İyi oluş hali (1)	

Katılımcıların seçkin gruplamaların özel yetenekli öğrencilere katkısına ilişkin cevapları üç ana temada toplanmıştır. Bunlar eğitim alanındaki katkılar, sosyal duygusal alandaki katkılar ve diğer katkılar olarak sıralanabilir. Eğitim alanında en sık yetenek gelişimini üst seviyelere çıkarma, kendi düzeyine göre eğitim alabilme ve zengin kaynaklarla çalışabilme imkânı bulma alt temaları ifade edilmiştir. Bunları derinlemesine öğrenme, hızlı ilerleme fırsatı bulma, uzmanlarla çalışabilme, akademik gelişime karşı isteklilik oluşması izlerken; kariyer planlamaya katkılar ve akrandan öğrenme fırsatı bulma ise en az ifade edilen temalar olmuştur. Sosyal duygusal alanda ise motivasyon, yalnız kalmama, ait hissetme, benlik algısı artışı ve sosyal gelişimin desteklenmesi en sık görülen temalardır. Bunları özgüven artışı, benlik algısının akademik boyutunda artış, öz saygı artışı, kendini kanıtlama hissi, sorumluluk alma, psikolojik sağlamlık ve iyi oluş temaları izlemektedir. Yaratıcılığa ve analitik düşünme becerilerine katkıları ise katkılar teması altında yer almıştır.

Katılımcıların doğrudan ifadelerine bazı örneklerse şöyle sıralanabilir:

K1: “Grup içerisinde aynı düzeyde olan akranlarının bulunması onun yalnız olmayacağını düşündürür.”

K3: “Seçkin gruplardaki öğrencilere genellikle daha seviyelerine uygun ve ileri bir düzey eğitim sunulur.”

K7: “Bulunduğu ortam ile kendi başarısının farkına varır ve bu yolla özgüveni artar.”

K8: “Seçkin gruplarda eğitim alan bir özel yetenekli öğrencinin psikolojik sağlamlığının da olumlu etkileneceğini düşünüyorum. Kendi potansiyelini daha fazla kullanmaya çaba sarf edecek, zorluklarla daha etkili başa çıkacaktır.”

K15: “... Özel bir programa veya sınıfa yerleştirildiklerinde kendilerini normal gelişim gösteren akranlarından daha iyi hissedecekleri ve bunun sonucunda etiketleme akademik benlik algılarını olumlu etkileyebilmektedir.”

K25: “Öğrencinin diğer öğrencilerle sürekli bir yarış haline girmesi öğrenciyi psikolojik yönden olumsuz etkileyebilir”

K27: “... çocuk başarılı bir grubun içinde yer almakta ve o grubun bir parçası olduğu için de kendisiyle gurur duymaktadır. Bu da özgüveninde artış olmasını sağlamaktadır.”

K27: “Çocuk bu gruptaki akranlarına bakarak eksikliklerini görebilir ve bu alanlarda öğrenmelerini gerçekleştirebilir.”

K30: “Özel yetenekli birey seçkin gruba dahil olduğunda pozitif olarak etkilenebilmektedir. Öğrenci seçkin gruba girince o grubun üyesi olur. Seçkin grubun öğrenciye getirdiği bir prestij etkisi vardır. Prestij etkisi ise benlik algısını artırır.”

3.2. Seçkin Gruplamaların Özel Yetenekli Öğrenciler için Potansiyel Zorlukları

Seçkin gruplamaların özel yetenekli öğrencilere katkıları kadar zorluklar yaşatabileceği de alanyazında belirtilmektedir. Tablo 2’de seçkin gruplardaki özel yetenekli öğrencilerin bu gruplarda karşılaştıkları ve karşılaşılabilecekleri güçlüklerle ilişkin katılımcı görüşleri ve sıklıkları yer almaktadır.

Tablo 2: Seçkin Gruplamaların Özel Yetenekli Öğrenciler için Zorlukları

Seçkin grupların zorlukları (190)			
Duygusal alandaki zorluklar (90)	Sosyal alandaki zorluklar (46)	Kıyaslama zorlukları (35)	Sınırlı bakış açısından kaynaklı zorluklar (19)
Özgüven düşmesi (14)	Sosyal ortamlardan	Kendini sürekli grup	Akademik performansın
Baskı hissetme (13)	kendini izole etme (20)	üyeleriyle kıyaslama (16)	düşmesi (6)
Duygusal zorluklar (12)	Yüksek beklentilere	Kendini yetersiz hissetme	Hep aynı perspektifle
Akademik benlik algısının düşmesi (11)	maruz kalma (20)	(15)	bakma (6)
Rekabetçi ortamdan kaynaklı psikolojik sorunlar yaşama (11)	Akranlarından gördüğü davranış problemlerini sergileme (4)	Kendini üstün hissetme (3)	Becerilerinde sınırlılık (3)
Motivasyon düşmesi (10)	Başka ortamlarda dışlanma (2)	Çevresi tarafından grupla kıyaslanma (1)	Yaratıcı bakış açısında sınırlılık (3)
Hayal kırıklığı (9)			Akademik alanlar dışındaki yeteneklerin gözden kaçırılması (1)
Kıskançlık (9)			
Yanlış yapmaktan korkma (1)			

Tablo 2’de katılımcıların seçkin gruplamaların özel yetenekli öğrenciler için zorluklarına ilişkin cevapları dört ana temada toplanmıştır. Bunlar duygusal alandaki zorluklar, sosyal alandaki zorluklar, kıyaslama zorlukları ve sınırlı bakış açısından kaynaklı zorluklar olarak sıralanabilir.

Duygusal alanda en sık özgüven düşmesi, baskı hissetme ve duygusal zorluklar alt temaları ifade edilmiştir. Bunları akademik benlik algısının düşmesi, rekabetçi ortamdan kaynaklı psikolojik sorunlar yaşama, motivasyon düşmesi, hayal kırıklığı ve kıskançlık izlerken; yanlış yapmaktan korkma ise en az ifade edilen tema olmuştur. Sosyal alanda ise sosyal ortamlardan kendini izole etme ve yüksek beklentilere maruz kalma en sık görülen temalardır. Bunları davranış problemlerini sergileme ve başka ortamlarda dışlanma temaları izlemektedir. Kıyaslama zorlukları alanında ise kendini sürekli grup

üyeleriyle kıyaslama ve kendini yetersiz hissetme en sık görülen temalardır. Bunları kendini üstün hissetme ve çevresi tarafından grupla kıyaslanma temaları izlemektedir. Sınırlı bakış açısından kaynaklı zorluklar alanında ise en sık akademik performansın düşmesi ve hep aynı perspektifle bakma alt temaları ifade edilmiştir. Bunları becerilerinde sınırlılık ve yaratıcı bakış açısında sınırlılık temaları izlerken; problem çözme akademik alanlar dışındaki yeteneklerin gözden kaçırılması ise en az ifade edilen tema olmuştur.

Katılımcıların doğrudan ifadelerine birkaç örnek şöyle sıralanabilir:

K1: “Seçkin gruplarda eğitim almak birey üzerinde bir baskı oluşturabilir. Herkesin iyi olduğu bir ortamda yaşadığı başarısızlıklar veya bocalamalar hayal kırıklığına sebep olabilir.”

K3: “Seçkin gruplarda eğitim alan öğrenciler, akademik olarak başarılı olma beklentisiyle karşı karşıya kalabilirler. Bu beklenti, öğrencilerin sosyal hayattan ve diğer ilgi alanlarından feragat etmelerine, izole kalmalarına neden olabilir.”

K6: “Diğer öğrencilerin yanında kendi başarısını aşağıda görebilir. Yanlış yapmaktan korktuğu için girişkenliği ve yaratıcılığını kendi kendine ketleyebilir.”

K14: “Bu gruplarda yer alan müfredat fazlasıyla ayrılmış, sadece bazı bilgi setlerine, ilgi alanlarına ve yeteneklere odaklanmış olabilir. Bu da çocuğu sınırlandırıp, yaratıcı düşünmesinin önüne geçebilir.”

K24: “Sadece kendisinin özel yetenekli olmadığını, sıradan biri olduğunu düşünebilir ve bu da akademik benlik algısının düşmesine sebep olur.”

K32: “Özel yetenekli öğrenci kendinden daha başarılı olan akranını gördüğünde kıskançlık yaşar.”

3.3. Özel Yetenekli Öğrencilerin Akademik Benlik Algısını Desteklemek için Öneriler

Tablo 1 ve Tablo 2 ile seçkin gruplamaların özel yetenekli öğrenciler üzerindeki olumlu ve olumsuz yanlarına dair katılımcı görüşleri incelenmiştir. Özel yetenekli öğrencilerin böyle gruplarda akademik benlik algısını desteklemek için öğrencilere, ailelere, yöneticilere ve diğer paydaşlara ne tür öneriler sunulabileceği de katılımcılara sorulmuştur. Tablo 3’te özel yetenekli öğrencilerin kendilerine yapılan öneriler ve sıklıkları yer almaktadır.

Tablo 3: Seçkin Gruplardaki Özel Yetenekli Öğrencilere Akademik Benlik Algısını Dengelemek için Öneriler

Öğrenciye Öneriler (113)
Öz denetim geliştirmeli (35)
Zorlandığı zamanlarda baş etme stratejisi geliştirmeli (26)
Çevresinden destek almaya açık olmalı (19)
Kendine değer vermeli (11)
Kendine güvenmeli (7)
Kendini tanımalı (6)
Vizyonunu genişletme (5)
Grubun katkılarını fark etmeli (4)

Tablo 3'te katılımcıların seçkin gruplardaki özel yetenekli öğrencilere önerilerinin 7 temada toplandığı görülmektedir. En sık öz denetim geliştirme, zorlandığı zamanlarda baş etme stratejisi geliştirme ve çevresinden destek almaya açık olma temalarında öneriler ifade edilmiştir. Bunları kendine değer verme, kendine güvenme ve vizyonunu genişletme önerileri takip ederken; grubun katkılarını fark etme en az ifade edilen tema olmuştur.

Katılımcıların bazı doğrudan ifadelerine şu örnekler verilebilir:

K8: "... kendisini tanıyarak bir beklenti içerisinde girmesi ve ona göre kendisine bir çalışma takvimi oluşturması gerekmektedir."

K19: "Kendinizi takdir edin... Dünyayla başa çıkma mekanizmalarınızı anlamaya ve onları geliştirmeye çalışın. Destek almaktan hiçbir zaman çekinmeyin."

K20: "... farklılığı karşılaştırmanın ötesine geçip kendi biricik oluşlarının farkındalığını sağlayarak kendilerini anlama ve keşfetmenin kıymetli olduğunu bilmeliler."

K21: "Pozitif bir tutum içinde olmak çok önemlidir. Kendinizi üzecek olumsuz eleştirilere kulak asmayın. Eleştirileri tabii ki dikkate almalısınız ama bu eleştiriler sizi hedefinizden koparamayacak düzeyde olmalıdır."

K25: "Yeteneklerini ve ilgi alanlarını keşfetmeleri, buna göre çalışma programı oluşturmaları son derece önemlidir. Bu sayede güçlü yönlerinizi belirleyebilir ve hedeflerinizi koyabilirsiniz."

Tablo 4'te seçkin gruplardaki özel yetenekli öğrencilerin akademik benlik algılarını desteklemek için önemli paydaşlardan biri olan öğretmenlere öneriler ve sıklıkları görülmektedir.

Tablo 4: *Seçkin Gruplardaki Özel Yetenekli Öğrencilerin Akademik Benlik Algısını Dengelemek için Öğretmenlerine Öneriler*

Öğretmenlere Öneriler (122)
Alana özgü mesleki becerileri geliştirmeli (44)
Öğrenciye olumlu yaklaşımı güçlendirmeli (33)
Öğrencileri iyi tanımalı (21)
Paydaşlarla iş birliği (17)
Kendisine değer vermeli (2)
Öğrencilerin kendilerini tanınmasına fırsat oluşturmali (2)
Seçkin grupların özelliklerini tanıtmalı (2)
Seçkin grupların özelliklerini bilmeli (1)

Buna göre katılımcıların öğretmenlere önerileri alana özgü mesleki becerileri geliştirme, öğrenciye olumlu yaklaşımı güçlendirme, öğrencileri iyi tanıma, paydaşlarla iş birliği, kendisine de değer verme, öğrencilerin kendilerini tanınmasına fırsat oluşturma, seçkin grupların özelliklerini tanıtmalı ve seçkin grupların özelliklerini bilme olmak üzere 7 temada toplanmıştır.

Katılımcıların bazı doğrudan ifadeleri ise aşağıda görülmektedir:

K5: "Öğretmenler, öğrencilerinin kendilerini tanımalarını, olumlu ve olumsuz yanlarını keşfetmelerine yönelik etkinlikler düzenlemelidir. Çünkü bireyin kendi özelliklerinin farkında olması, akademik benlik algısı üzerinde doğrudan etkili olmaktadır. Bu konuda psikolojik danışmanlardan da yardım alabilirler, onlarla birlikte çalışabilirler."

K17: “Özel yetenekli öğrencilerin akademik benlik algısını desteklemek için öğretmenler her şeyden önce öğrencilerin her türlü özelliklerini bilmeleri, onları tanımaları gerektiğini düşünüyorum.”

K19: “İyi bir bahçıvan olmaya çalışmak, çocukların dilinden anlamaya çalışmayı gerektirir. Bunu sevgiyle yapın, onlara pozitif yaklaşın. Onları her zaman anlayamadığımız ve gereken müdahaleyi doğru zamanda yapamadığımız için kendinize ağır davranmayın. Niyetinizi hissedenden çocuk zaten kendisini geliştirecek gücü bulacaktır, bugün değilse yarın.”

K29: “...fen liseleri, bilsem gibi kurumlara seçilen öğretmenlerden çeşitli nitelikler beklenmekte ve bu kurumlara daha nitelikli öğretmenler gelmektedir. Bu insan kaynağının da en verimli şekilde kullanabilmeleri için öğretmenlik becerilerini geliştirmeye yönelik okuma, araştırma ve eğitim alma vb. çalışmaları öneririm.”

K32: “Seçkin bir gruba giren özel yetenekli öğrencinin akademik benlik algısını olumlu yönde desteklenmesinde en büyük sorumluluk öğretmene düşmektedir. Öğretmen öğrenciye girdiği seçkin grubun özelliklerini, beklentilerini ve hedeflerini iyi bir şekilde tanıtmaları gerekmektedir.”

Tablo 5’te seçkin gruplardaki özel yetenekli öğrencilerin akademik benlik algısını desteklemek için ailelerine öneriler ve sıklıkları görülmektedir.

Tablo 5. Seçkin Gruplardaki Özel Yetenekli Öğrencilerin Akademik Benlik Algısını Dengelemek için Ailelerine Öneriler

Ailelere Öneriler (115)
Sevgiyle yaklaşmalı (43)
Gerçekçi beklentileri olmalı (15)
Başkalarıyla kıyaslamamalı (10)
İhtiyaçlarına uygun destek sunulmalı (10)
Kendini geliştirmeli (10)
Diğer ailelerle iş birliği (9)
Çocuğu iyi tanımalı (5)
Sadece akademik odaklı yaklaşılmamalı (5)
Öz disiplin kazanmasına fırsat verilmeli (5)
Seçkin grubu tanımalı (3)

Katılımcıların seçkin gruplardaki özel yetenekli öğrencilerin ailelerine önerileri ve sıklıkları Tablo 5’te görülmektedir. Katılımcılar ailelere en sık sevgiyle yaklaşmalarını önermişlerdir. Bunun ardından gerçekçi beklentilere sahip olma, başkalarıyla kıyaslamama, ihtiyaçlarına uygun destek sunma, kendini geliştirme, paydaşlarla iş birliği, çocuğu iyi tanıma, sadece akademik odaklı yaklaşmama ve öz disiplin kazanmasına fırsat verme alanlarında yapılan öneriler gelirken; seçkin grubu tanıma teması son sırada yer almıştır.

Katılımcıların doğrudan ifadelerine birkaç örnek aşağıda verilmiştir:

K9: “Çocuklara fazla sorumluluk yüklemesinler. Maalesef ki ülkemizde bazı özel yetenekli çocuk ebeveynleri onlar üzerinden zengin olmayı bile hayal edebiliyor. Kendini gerçekleştirmesi için fırsatlar oluştursunlar.”

K10: “Başarılı bilim insanlarının ya da öğrencinin değer verdiği kişilerin konuşmalarına katılınabilir. Okumalarla, videolarla, seminerlerle kendini geliştirme sağlanabilir.”

K17: “Özel yetenekli çocukların ailelerinin yaptığı en büyük hata çocukları için yüksek beklentiye girmeleri olduğunu görüyoruz. Bu duygudan sıyrılıp çocuklarına sevgi ve ilgi vermelidirler.”

K21: “Özel yetenekli öğrencilerden yüksek beklenti beklendiğini görüyoruz fakat bu beklenti yapılamayacak kadar büyük olmamalıdır. Öğrenci için aile gerçekçi beklentiler belirlemelidir. Çocuğun yeteneklerine göre beklentiye sahip olmak hem aileyi üzmez hem de çocuğun akademik benlik algısını olumlu yönde destekler.”

K26: “Başka özel yetenekli çocuklara sahip aileler ile bir araya gelerek birbirlerini eksik ya da yalnız hissettikleri zaman destek olabilirler. Ayrıca bu sayede çocukları da sosyal çevre kazanmış olacaktır.”

Tablo 6’da seçkin gruplardaki özel yetenekli öğrencilerin akademik benlik algılarını desteklemek için kurum yöneticilerine sunulan öneriler ve sıklıkları görülmektedir.

Tablo 6: *Seçkin Gruplardaki Özel Yetenekli Öğrencilerin Akademik Benlik Algısını Dengelemek için Kurum Yöneticilerine Öneriler*

Yöneticilere Öneriler (105)
Özel yetenekli öğrencilerin gelişimini destekleyici fırsatlar oluşturma (28)
Öğrencilerin sosyal-duygusal yönlerini destekleyici olmalı (24)
Seçkin gruplar için gerekli kaynakları sağlamalı (24)
Aile-öğretmen-öğrencileri bir araya getirmeli (17)
Yenilikçi olmalı (4)
Değerlendirmeyi ve iş takibini yapabilmeli (3)
Başarıları ödüllendirmeli (2)
Özel yetenek hakkında bilgisi olmalı (2)
Toplumsal katkıları gözetme (1)

Tablo 6’da görüldüğü gibi, katılımcıların seçkin gruplardaki özel yetenekli öğrencilerin kurum yöneticilerine önerileri 9 temada toplanmıştır. En sık ifade edilen öneriler, kurum yöneticilerinin özel yetenekli öğrencilerin gelişimine katkı sağlayacak fırsatlar oluşturmaları, öğrencilerin sosyal-duygusal yönlerini destekleyici tutumlar izlemeleri, seçkin gruplar için gerekli kaynakları sağlamaları ve aile-öğretmen-öğrencileri bir araya getirmeleri olmuştur. Bunları yenilikçi olma, değerlendirmeyi ve iş takibini yapabilme, başarıları ödüllendirme ve özel yetenek hakkında bilgi sahibi olma önerileri takip ederken; toplumsal katkıları gözetmenin en az ifade edilen öneri olduğu görülmektedir.

Katılımcıların bazı doğrudan ifadeleri aşağıda görülmektedir:

K5: “Kurum için gerekli her türlü araç-gereçleri karşılamaları gerekir. Yeniliklere açık olmaları gerekmektedir.”

K10: “Ünlü, başarılı, örnek bir rol modelin okula davet edilmesi ve kendi yaşantılarını anlatması öğrencilere olumlu yönde etki edebilir.”

K11: “Özel yetenekli bireylerin de birer öğrenci olduğunu unutmamaları kaygı konusuna önem vermeleri gerekmektedir. Onların sosyal-duygusal gelişiminin de desteklenmesini sağlamalıdır.”

K26: “Aile ve öğretmenler arasında yapıcı olabilir ve iş birliği sağlayabilir.”

K32: “Öğretmen ve öğrencilerin sorunlarını dinleyip bunlar için çözüm yolları üretmeleri gerekmektedir. Uygulanan çözümleri düzenli şekilde denetlemeleri gerekmektedir.”

Tablo 7’de seçkin gruplardaki özel yetenekli öğrencilerin akademik benlik algısını dengelemek için akademisyenler, psikolojik danışmanlar gibi diğer alan uzmanlarına sunulmuş öneriler sıklıklarıyla birlikte paylaşılmıştır.

Tablo 7: Seçkin Gruplardaki Özel Yetenekli Öğrencilerin Akademik Benlik Algısını Dengelemek için Uzmanlara Öneriler

Uzmanlara Öneriler (96)
Özel yeteneklilerin sosyal-duygusal ihtiyaçlarını gözetmeli (29)
Özel yeteneklilerin akademik ihtiyaçlarına cevap verebilmeli (28)
Diğer paydaşlara bilgi vermeli (22)
Özel yeteneklilerle çalışmaya açık olmalı (12)
Kariyer planlamasına destek olmalı (3)
Alandaki gelişmeleri takip etmeli (1)
Etik ilkelere bağlı çalışmalı (1)

Tablo7’de görüldüğü gibi katılımcılar özel yetenekli öğrencilerin akademik benlik algısını dengelemek için uzmanlara toplam 7 temada önerilerde bulunmuşlardır. Bunlar en sık ifade edilenden en az ifade edilene doğru özel yeteneklilerin sosyal-duygusal ihtiyaçlarını gözetme, özel yeteneklilerin akademik ihtiyaçlarına cevap verebilme, diğer paydaşlara bilgi verme, özel yeteneklilerle çalışmaya açık olma, kariyer planlamasına destek olma, alandaki gelişmeleri takip etme ve etik ilkelere bağlı çalışma temaları olarak sıralanabilir.

Katılımcıların bazı doğrudan ifadeleri aşağıda görülmektedir:

K1: “Karşılaşacakları her bir öğrencinin birbirinden farklı olduğunu ve ihtiyaçlarının da farklı olduğunu buna yönelik bireyin zihinsel süreçlerde geçirdiği zorlukları bireyi iyi dinleyip anlayarak ihtiyacına yönelik çalışmalarını tavsiye edebilirdim.”

K9: “...ilgilenilen öğrenciyle kurulan ilişki çocuğun ruh haline göre dengelenmelidir. Bazen sadece akademik benlik algısını yükseltmeye yönelik davranışlarda bulunulurken bazen de duygusal bir sorunu için olabilir.”

K11: “Özel yetenekli öğrencilerle çalışmaya hevesli olmalı, konuyla ilgili çalışmalarını takip etmelidir. Teorik bilgiler ile aileler, öğrenciler, okullar arasında bir köprü kurmalıdır. Onları da bilgilendirmelidir.”

K15: “Hissettikleri baskının anlaşılabilir olduğu onların da sınırları konusunda bilgilendirmeler yapılabilir. Bunlarla birlikte kariyer planlamaları için destek sağlanabilir.”

K20: “Psikolojik danışmanlar ve diğer uzmanlar, öğrencilerin kendilerine olan güvenlerini artırmalarına yardımcı olmak için birçok strateji kullanabilirler. Öğrencilerin başarılı oldukları alanlarda kendilerini geliştirmelerine yardımcı olarak, kendilerine olan güvenlerini artırabilirler.”

K21: “Akademisyenler üniversite öğrencilerini bu konuda bilgilendirmeli. Gerekliğinde öğretmenlere eğitimler vermelidir. Son olarak özel yetenekli öğrencilerin ailelerine rehberlik mutlaka sağlanmalıdır.”

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Çalışmada öğretmen adayları seçkin gruplarla ilgili pek çok katkıya değinmişlerdir. En çok dikkat çeken katkı ise özel yetenekli öğrencilerin düzeylerine uygun eğitimle karşılaşması ve yetenek gelişiminin olumlu desteklenmesidir. Alanyazında da (Kulik ve Kulik, 1992; Seaton vd., 2015) bu gruplarda yetenek gelişiminin tetiklenebileceğini ve destekleneceğini belirtmişlerdir. Ayrıca bu grupların öğrencilerin yalnız kalmaması gibi olumlu bir etkisi olabileceğini vurgulamışlardır. Özel yetenekli öğrencilerin yalnızlık çekebileceğini belirten kaynaklar (Ogurlu, vd. 2018) vardır. Bu bağlamda seçkin gruplamalar bu problemle karşılaşmamak veya karşılaşıldığında özel yetenekli bireylerin baş etme becerilerini destekleyen önemli bir faktör olarak ele alınabilir. Katılımcıların sunduğu benlik algısındaki artış katkısı ise hem akademik bağlamda hem de genel benlik algısı bağlamında belirtilmiştir.

Katılımcıların seçkin grupların getirebileceği zorluklara ilişkin görüşleri değerlendirildiğinde ise; özgüvenin düşmesi, akademik benlik algısının düşmesi, duygusal sorunlarla karşılaşmak, rekabetçi ortamdaki hoşlanmamak ve grupta baskı altında hissetmek gibi deneyimler sıklıkla karşılaşılan cevaplar arasındadır. Tüm bu cevaplar alanyazında özellikle Marsh ve Parker (1984) tarafından belirtilen, seçkin grupların olumsuz etkilerine ilişkin tespitlerle benzerlik göstermektedir. İlgi çekici bir durumsa sosyal duygusal bağlamdaki bir bulgudur. Katılımcılar ilk soruya cevap verirken özel yetenekli öğrencilerin bu grupta yalnız kalmaktan kurtulabileceklerini ifade etmişlerdir. Bu soruda ise başka ortamlarda kendilerini izole edebileceklerini belirtmişlerdir. Bu durum öğrencilerin her iki durumu da yaşayabileceklerini göstermekle birlikte yalnız bırakılma ve tek başına kalmanın karışmasıyla da ilgili olabilir. Alanyazında özel yetenekli öğrencilerin bazen ötekileştirildiklerini ve yalnız kaldıklarını bazense isteyerek tek başına kalmayı tercih ettiklerini belirtmektedir (Davaslıgil, 2004).

Önerilerle ilgili sonuçlarda özel yetenekli öğrencilerin kendilerine, ailelerine, öğretmenlerine, kurum yöneticilerine ve diğer uzmanlara ilişkin öneriler yer almaktadır. Tüm bu öneriler içerisinde öğrencilerin özelliklerinin ve grubun özelliklerinin iyi bilinmesi gerektiği dikkat çekici ortak bir öneridir. Bu durum özel yetenekli öğrencilerin kendilerini tanımasına yönelik etkinliklere de yer verilmesi gerektiğini düşündürmektedir. Öğrenciler zaman zaman seçkin gruplarda karşılaştıkları güçlükler içinde güçlü yönlerini hatırlamaya veya keşfetmeye ihtiyaç duyabilirler. Benzer şekilde aileleri ve öğretmenleri de onları iyi tanırlarsa gelişimlerini desteklemek için doğru hamleler yapabilirler. Kendini tanıma

alanyazında da özel yetenekli bireylerde psikolojik iyi oluşun (Kaya, 2021) ve akademik benlik algısının güçlendirilmesi (Demirel Dengeç ve Sak, 2021) için önerilmektedir.

Öğrencilere yapılan öneriler arasında dikkat çekici olanlardan diğerleri de öz disiplin kazanmanın ve baş etme stratejileri geliştirmenin gerekliliğidir. Katılımcılar kişi özel yetenekli olsa da zeki olsa da seçkin grupta yer alsın da çalışma konusunda bir disiplin içinde olması gerektiğini düşünmektedir. Öz disiplin becerisi alanyazında da (Siegle ve McCoach, 2005) özel yeteneklilerin yetenek gelişiminde olmazsa olmaz bir bileşen olarak yer almaktadır. Ayrıca tüm paydaşlara öneriler sunulmakla beraber öğrencilerin kendilerine de yaşadıkları zorlukluların üstesinden gelebilmek için etkin baş etme stratejileri geliştirmeleri önerilmiştir. Sıklığı az olmakla birlikte öğrencilere vizyonlarını geniş tutmaları tavsiye edilmiştir. Bu öneri gelişimi dinamik olan zekâ ve yetenek gibi yapılar düşünüldüğünde, oldukça kıymetlidir. Çünkü seçkin gruplar, öğrencileri norma yönelik kurumlardan farklı olarak yeni fırsatlardan ve seçeneklerden haberdar edebilir ancak bunlardan maksimum düzeyde faydalanabilmeleri için öğrencilerin de vizyonunu geniş tutmaları bir ön koşul niteliğindedir.

Öğretmenlere yönelik öneriler içerisinde hem mesleki becerilerini geliştirmeleri hem de öğrencilere olumlu yaklaşımları gerektiği çok sık ifade edilmiştir. Özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde hızlandırma ve zenginleştirme gibi uygulamaları yapabilmek için öğretmenlerin gelişime açık olması ve bu stratejilerin türlerini uygulayabilmeleri önemlidir (Cromptley ve Urban, 2000). İleride bu grupla çalışabilecek olan katılımcılar da önerileri doğrultusunda bu konunun farkında olduklarını göstermişlerdir.

Aileler için yapılan önerilerde ise açık ara çocuğa yaklaşımın sevgiyle olması gerektiği ifade edilmiştir. Kıyaslamalardan uzak durulması ve beklentilerin gerçekçi yapılması da ailelere sunulan dikkat çekici öneriler arasındadır. Katılımcılar ailelere pek çok boyuta ilişkin öneriler sunsa da en çok çocukların duygusal ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin öneriler sunmuşlardır. Alan yazında özel yetenekli çocukların ailelerinin ebeveynlik, yetenek gelişimini destekleme ve eğitimlerini destekleme (Schader, 2008) rolleri olduğu belirtilmektedir. Bu çalışmada ne olursa olsun öncelikle ebeveynlik rolünün ailelerden beklendiği ve çocukla kurulan ilişkide destekleyici bir ebeveynlik tutumunun çok önemli görüldüğü anlaşılmaktadır.

Kurum yöneticileri için dikkat çeken öneri ise diğer paydaşların imkanlar noktasında desteklenmelerini sağlamaları olmuştur. Alanyazında da özel yetenekli bireylere farklı eğitim programları sunulmasında ekonomik destek faktörünün önemi ifade edilmektedir (Sak, 2011). Ayrıca bu öneri diğer paydaşlara hiç sunulmamıştır. Dolayısıyla, katılımcıların özel yetenekli öğrencilerin farklı materyal, ortam ve kaynak gibi ihtiyaçlarının karşılanması ve tüm bunların denetlenmesi rollerini yöneticilere attıkları görülmektedir.

Diğer uzmanlara sunulan öneriler incelendiğinde ise özellikle sosyal-duygusal gelişim alanının ve akademik ihtiyaçların desteklenmesinin neredeyse eşit sıklıkta ifade edildiği görülmektedir. Bu durum özel yetenekli öğrencilerin gelişiminin bir bütün olarak algılandığını gösteriyor olabilir. Ayrıca diğer tüm paydaşların, uzmanlar tarafından bilgilendirilmesi gerektiği ve uzmanların bu alanda çalışmaya istekli olmaları beklenmektedir. Alanyazındaki çalışmalarda (Rogers, 2002) uzmanlar içerisinde özellikle mentörlerde özel yeteneklilerde çalışmaya karşı istekli olma beklenen bir özelliktir.

Sonuç olarak seçkin gruplamaların özel yetenekli öğrencilere düzeylerine uygun ve gelişimlerine fırsatlar sunacak önemli akademik katkılarının yanı sıra, benzer akranlarla olma ve öz güven artışı gibi farklı katkıları da olabilir. Bununla birlikte akademik benlik algısı, özgüven, motivasyon rekabetçi ortamdan olumsuz etkilenebilir. Tüm bunlar katılımcıların özel yetenekli öğrencilerin seçkin gruplarda

eğitim almalarının onları hem olumlu hem olumsuz etkileyebileceğini düşündüklerini göstermektedir. Bu etkileri olumluya çevirmek ve özellikle akademik benlik algısı gelişimini desteklemek için sundukları önerilerde ise öncelikle öğrencilerin ve grubun iyi tanınması gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca tüm paydaşlar iş birliği içinde çalışarak olumlu etkileri katlayabilirler.

İlerleyen çalışmalarda, bilim ve sanat merkezleri, fen liseleri, konservatuvarlar gibi farklı seçkin gruplarda çalışan eğitimcilerin, seçkin grupların özel yetenekli öğrencilere etkilerine ilişkin görüşleri alınabilir. Böylece farklı seçkin gruplarla çalışma tecrübesi olan uzmanların görüşleri karşılaştırmalı olarak incelenebilir. Uygulamalar kapsamında ise özel yetenekli öğrencilerle kendini tanıma, onların güçlü yönlerini belirleme ve kullanma, zayıf yönlerini geliştirme, gerektiğinde destek almaları üzerine eğitimler yapılmalıdır. Ayrıca aile, öğretmen, yönetici ve diğer uzmanlar olmak üzere tüm paydaşlar seçkin gruplarla ilgili yeterince bilgi sahibi olmalıdır. Bunun için her kurumun kendine özel bilgilendirici etkinlikleri ve farklı paydaşları bir araya getirecek toplantıları olabilir. Bu toplantılarda farklı paydaşlar birbirlerinden olumlu deneyim transferi yapabilirler. Örneğin seçkin gruptaki bir öğrencinin velisi, diğer velilere ışık tutabilir veya bir öğretmen diğer öğretmenlere ve ailelere yol gösterebilir. Alandaki uzmanların da öğrenciler de dahil olmak üzere her paydaşa zorluklarla baş etme noktasında ne yapabileceğine ilişkin rehberlik etmesi önemli görünmektedir. Bu bağlamda alan uzmanlarına ulaşılabilir kaynaklar üretmeleri, yayın yapmaları ve eğitici seminerler, çalıştaylar düzenlemeleri önerilebilir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Çalışma tek yazarlı olup tüm katkı yazara aittir.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Çalışmanın analizine yardımcı olan uzman Melike İşleyen'e teşekkür ederim.

Çıkar Çatışması Beyanı

Çalışmada çıkar çatışması durumu bulunmamaktadır.

KAYNAKLAR

- Açıkgöz-Ün, K. (2016). *Etkili öğrenme ve öğretme*. (8.baskı). Eğitim Dünyası Yayınları.
- Ağaya, A., & Tan, S. (2023). Comparative analysis of gifted centers. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 1-19.
- Alrajhi, M. N., & Aldhafri, S. S. (2015). Peer tutoring effects on omani students' english self-concept. *International Education Studies*, 8(6), 184-193.
- Altun, F., & Yazıcı, H. (2012). Üstün yetenekli öğrencilerin benlik kavramları ve akademik öz-yeterlik inançları: karşılaştırmalı bir çalışma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(23), 319-334.
- Bogdan, R.C., & Biklen, S.K. (2007). *Qualitative research for education: An introduction to theories and methods* (5th ed.). Pearson Education.
- Creswell, J. W. (2012). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. Pearson Education, Inc.
- Cropley, A. J., & Urban, K. K. (2000). Programs and strategies for nurturing creativity. K. A. Heller, F. J. Mönks, R. J. Sternberg and R. F. Subotnik (Eds), *International handbook of giftedness and talent* (485-498). Oxford, UK: Elsevier Science Ltd.
- Dai, D. Y. (2004). How universal is the big-fish-little-pond effect? *American Psychologist*, 59(4), 267-276
- Davaslıgil, Ü. (2004). Üstün çocuklara sahip ailelerin eğitimi. M. R. Şirin, A. Kulaksızoğlu ve A. E. Bilgili. (Ed.) içinde *Üstün yetenekli çocuklar seçilmiş makaleler kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Demirel, Ş. (2019). *Büyük balık küçük gölet etkisi hipotezinin liselerde incelenmesi* (No. 591007). [Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Demirel Dengeç, Ş. (2021). Özel Yetenekli Öğrencilerde Benlik Algısı ve Benlik Algılarını Etkileyen Faktörler. H. Şahin & C. Ünvan (Ed.) içinde *Güncel Eğitim Bilimleri Araştırmaları*. Lvre de Lyon (s.21-36)
- Demirel Dengeç, Ş., & Sak, U. (2021). Özel Yetenekli Öğrencilerde Akademik Benlik Algısı. U. Sak (Ed.) içinde *Özel Yetenekli Öğrencilerin Sosyal Duygusal ve Akademik Gelişimi*. Pegem Akademi (s.23-40)
- Gross, M. U. (1989). The pursuit of excellence or the search for intimacy? The forced-choice dilemma of gifted youth. *Roeper Review*, 11(4), 189-194.
- Hattie, J. (1992). *Self-concept*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Kaya, F. (2021). Özel Yeteneklilerde Psikolojik İyi Oluş Hali. U. Sak (Ed.) içinde *Özel Yetenekli Öğrencilerin Sosyal Duygusal ve Akademik Gelişimi*. Pegem Akademi (s.9-30)
- Kazaz, A. (1993). *Meslek liselerinde okuyan öğrencilerin benlik tasarım düzeyleri* (No. 32291). [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Kim, Y., Gaspard, H., Fleischmann, M., Nagengast, B., & Trautwein, U. (2023). What Happens With Comparison Processes When “the Other” is Very Similar? Academic Self-Concept Formation in Twins. *Contemporary Educational Psychology*, 72, 102138.
- Kulik, J. A., & Kulik, C. L. C. (1992). Meta-analytic findings on grouping programs. *Gifted Child Quarterly*, 36(2), 73-77.
- Litster, K., & Roberts, J. (2011). The self-concepts and perceived competencies of gifted and non-gifted students: A meta-analysis. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 11(2), 130-140.

- Marsh, H. W. (1990). The structure of academic self-concept: The Marsh/Shavelson model. *Journal of Educational Psychology, 82*(4), 623.
- Marsh, H. W., Chessor, D., Craven, R., & Roche, L. (1995). The effects of gifted and talented programs on academic self-concept: The big fish strikes again. *American Educational Research Journal, 32*(2), 285-319.
- Marsh, H. W., & Parker, J. W. (1984). Determinants of student self-concept: Is it better to be a relatively large fish in a small pond even if you don't learn to swim as well? *Journal of Personality and Social Psychology, 47*(1), 213-231.
- Marsh, H. W., & Shavelson, R. (1985). Self-concept: Its multifaceted, hierarchical structure. *Educational Psychologist, 20*(3), 107-123.
- McCoach, D. B., & Siegle, D. (2003). The School Attitude Assessment Survey-Revised: A new instrument to identify academically able students who underachieve. *Educational & Psychological Measurement, 63*, pp. 414-29.
- MEB (2013). 2007-2013 Özel yetenekli bireyler strateji ve uygulama planı. <https://abdigm.meb.gov.tr/projeler/ois/005.pdf>
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage.
- Miles, M., Huberman, A. M., & Saldaña, J. (2014). *Qualitative data analysis: A methods sourcebook* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Ogurlu, U., Yalin, H. S., & Yavuz Birben, F. (2018). The relationship between psychological symptoms, creativity, and loneliness in gifted children. *Journal for the Education of the Gifted, 41*(2), 193-210.
- Özerkan, E. (2007). *Öğretmenlerin öz-yeterlik algıları ile öğrencilerin sosyal bilgiler benlik kavramları arasındaki ilişki* (No. 240972). [Yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Patton, M. Q. (2002). Two decades of developments in qualitative inquiry: A personal, experiential perspective. *Qualitative Social Work, 1*(3), 261-283.
- Rinn, A. N. (2007). Effects of programmatic selectivity on the academic achievement, academic self-concepts, and aspirations of gifted college students. *Gifted Child Quarterly, 51*(3), 232-245.
- Rogers, K. B. (2002). *Re-forming gifted education: How parents and teachers can match the program to the child*. Scottsdale, AZ: Great Potential Press, Inc.
- Seaton, M., Marsh, H. W., Parker, P. D., Craven, R. G., & Yeung, A. S. (2015). The reciprocal effects model revisited: Extending its reach to gifted students attending academically selective schools. *Gifted Child Quarterly, 59*(3), 143-156.
- Schader, R. M. (2008). Parenting. In J. A. Plucker, & C. M. Callahan (Eds.), *Critical issues and practices in gifted education* (pp. 479-492). Waco, TX: Prufrock Press
- Shavelson, R. J., & Bolus, R. (1982). Self concept: The interplay of theory and methods. *Journal of Educational Psychology, 74*(1), 3-17.
- Shavelson, R. J., Hubner, J. J., & Stanton, G. C. (1976). Self-concept: Validation of construct interpretations. *Review of Educational Research, 46* (3), 407-441.
- Shechtman, Z., & Silektor, A. (2012). Social competencies and difficulties of gifted children compared to nongifted peers. *Roeper Review, 34*(1), 63-72.
- Siegle, D., & McCoach, D. B. (2005). *Motivating gifted students*. TX: Prufrock Press, Inc.

Winne, P. H., Woodlands, M. J., & Wong, B. Y. L. (1982). Comparability of self-concept among learningdisabled, normal, and gifted students. *Journal of Learning Disabilities*, 15 (8), 470–475.

EXTENDED ABSTRACT

Academic self-concept is composed of one's perceptions regarding their academic level (Hattie, 1992). Academic self-concept is related to individual variables such as intelligence level, age, gender, and academic achievement, as well as factors external to the individual, such as references used, social comparisons, childhood experiences (Demirel Dingeç, 2021; Kazaz, 1993), career planning processes (Kim et al., 2023), and teachers (Alrajhi & Aldhafri, 2015). Besides these factors, selective groupings also influence the academic self-concept of gifted students. While there are controversial perspectives on the positive and negative effects of selective groupings on academic self-concept (Marsh & Parker, 1984; Dai, 2004), their contributions to the talent development of gifted students are noteworthy (Kulik & Kulik, 1992). This study aims to identify the opinions of special education teacher candidates who will work with gifted students about supporting the academic self-concept of gifted students in selective groupings.

The study obtained ethical approval and was conducted using a qualitative research method. Descriptive studies aim to reveal individuals' opinions, attitudes, or behaviors related to the studied phenomenon (Creswell, 2008). In this study, the opinions of 32 special education teacher candidates were collected using an open-ended questionnaire. The questionnaire asked about the contributions of selective groupings to gifted students, the challenges they pose for gifted students, and suggestions for supporting the academic self-concept of students in these groups. The data were analyzed using content analysis, leading to the identification of codes and themes.

The findings obtained from the analysis can be grouped into three main themes: the contributions of selective groupings, challenges for students, and recommendations. Participants' responses regarding the contributions of selective groupings to gifted students were categorized into three main themes: contributions in the field of education, contributions in the socio-emotional field, and other contributions. Responses concerning challenges posed by selective groupings for gifted students were categorized into four main themes: emotional challenges, social challenges, comparison challenges, and challenges arising from a limited perspective. Recommendations were provided for students, teachers, parents, school administrators, and other experts.

Participants' recommendations for gifted students focused on themes such as self-regulation development, developing coping strategies during challenging times, being open to receiving support from their surroundings, self-esteem, self-confidence, and expanding their vision, all within the context of acknowledging the contributions of their group. Recommendations for teachers encompassed the development of domain-specific professional skills, enhancing a positive approach towards students, getting to know students well, collaborating with stakeholders, self-appreciation, creating opportunities for students to know themselves, introducing the characteristics of selective groupings, and being aware of these features. Recommendations for parents emphasized approaching their children with love, having realistic expectations, avoiding comparisons with others, providing appropriate support, promoting self-improvement, collaborating with stakeholders, understanding their child well, not solely focusing on academics, and fostering self-discipline, as well as recognizing the selective grouping. Recommendations for school administrators included creating opportunities that support the development of gifted students, providing support for the socio-emotional aspects of students, supplying necessary resources for selective groupings, bringing together parents, teachers, and students, fostering innovation, conducting assessment and follow-up, rewarding achievements, being knowledgeable about giftedness, and considering societal contributions. Lastly, recommendations for other experts covered themes like addressing socio-emotional needs, responding to the academic needs of the gifted, informing

other stakeholders, being open to working with gifted individuals, supporting career planning, staying updated on developments in the field, and adhering to ethical principles.

In conclusion, selective groupings can provide significant academic contributions that are tailored to the appropriate levels of gifted students and their developmental needs, as well as other contributions such as being with similar peers and gaining self-confidence. However, competitive environments can negatively impact academic self-concept, self-confidence, and motivation. All of these points suggest that participants believe gifted students in selective groupings can be positively and negatively influenced. To turn these effects into positive ones and especially to balance academic self-concept positively, the recommendations provided by the participants stress the importance of first understanding the students and the group well. Additionally, all stakeholders, including students, teachers, parents, administrators, and other experts, can work collaboratively to amplify the positive effects.

In future studies, research can be conducted on the opinions of educators working with different types of selective groupings regarding their effects on gifted students. This would allow enable a comparison of the educators' perspectives in different types of selective groupings. In terms of practical applications, it is crucial to provide training for gifted students that focuses on self-awareness, identifying and utilizing strengths, improving weaknesses, and seeking support when needed. Additionally, all stakeholders, including parents, teachers, administrators, and other experts, should be sufficiently knowledgeable about selective groupings. While gifted students are intelligent and talented, they are, first and foremost, individuals. It should be remembered that they will need their families, teachers, and other stakeholders to maximize the opportunities and overcome the challenges of selective groups.